

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์

อัตลักษณ์และการนำเสนอภาพตัวแทนของการจัดการป่าชุมชน:
กรณีศึกษาเปรียบเทียบสองชุมชนต่างชาติพันธุ์

ผู้เขียน

นางสาวสุรียรัตน์ เทมวรรณ

ปริญญา

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาภูมิศาสตร์)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

อาจารย์ ดร.ชูศักดิ์ วิทยาก็ค

ประธานกรรมการ

อาจารย์ ดร.ศุทธิณี ดนตรี

กรรมการ

อาจารย์ ดร.สันธิตา กาญจนพันธ์

กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษา “อัตลักษณ์และการนำเสนอภาพตัวแทนของการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาเปรียบเทียบสองชุมชนต่างชาติพันธุ์” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพลวัตในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน ที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ 2) เพื่อศึกษาถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ในการแก้ไขปัญหาและข้อขัดแย้งในการเข้าถึงทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในพื้นที่ศึกษา และ 3) เพื่อวิเคราะห์วิธีการนำเสนอภาพตัวแทนของการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนที่ต่างชาติพันธุ์ วิธีการศึกษาเป็นการวิเคราะห์จากข้อมูลเอกสาร การสำรวจภาคสนาม และการสัมภาษณ์สมาชิกในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนปกาเกอญอและชุมชนคนพื้นราบ(คนเมือง) มีรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานคล้ายคลึงกัน คือ เป็นการตั้งถิ่นฐานที่มาจากความต้องการในการแสวงหาที่ทำกินใหม่ โดยทั้งสองชุมชนมีวิธีการจัดการทรัพยากรป่าไม้มาเป็นเวลานาน โดยในช่วงเริ่มแรกยังไม่ได้มีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน ชุมชนมีอิสระในการใช้ทรัพยากร แต่เมื่อชุมชนได้รับทราบการเตรียมประกาศเขตอุทยานแห่งชาติแม่ตะไคร้ที่ทำกินของชาวบ้านในปี พ.ศ.2525 ทำให้ชุมชนต้องมีการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างเป็นทางการมากขึ้น โดยมีการจำแนกประเภทของป่าและกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน โดยแบ่งป่าออกเป็น ป่าอนุรักษ์ตามประเพณี ป่าอนุรักษ์ทรัพยากร และป่าใช้สอย นอกจากนี้ ชุมชนปกาเกอญอยังได้จำแนกป่าอีกประเภทหนึ่ง คือ ป่าเสื่อมโทรม เพื่อเหตุผลของการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกันในป่าแต่ละประเภท วิธีการจัดการของทั้งสองชุมชนได้นำเอากลไกทางวัฒนธรรมมาใช้โดยผ่านองค์กรชาวบ้าน มีการกำหนด

กฎระเบียบขึ้นมาเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติ เป็นกรอบในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรไม่ให้มีการใช้จนเสียสมดุลธรรมชาติ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน ความเข้มแข็งของวัฒนธรรม วิธีการผลิตและฐานะทางเศรษฐกิจ และการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรภายในชุมชน สำหรับปัจจัยภายนอก ได้แก่ อิทธิพลของความเป็นเมือง บทบาทของรัฐในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรป่าไม้จากภายนอก โดยชุมชนได้มีการพัฒนาองค์กรชาวบ้านเพื่อจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้วัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการจัดการ ดังนั้น ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน

ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน ย่อมเกิดปัญหาความขัดแย้งทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกชุมชน ประเด็นความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนปกากะญอ ได้แก่ สิทธิการใช้ประโยชน์จากป่า และอิทธิพลจากแรงกดดันต่อการลักลอบเข้าไปใช้ป่าต้นน้ำ ชุมชนคนพื้นราบ ได้แก่ ความขัดแย้งจากการปฏิบัติงานตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ ความขัดแย้งระหว่างหลักกรรมสิทธิ์ตามจารีตประเพณีกับหลักกรรมสิทธิ์เอกชน ความขัดแย้งจากการขยายตัวของระบบตลาดและทิศทางในการพัฒนา ซึ่งทั้งสองชุมชนมีวิธีในการจัดการกับความขัดแย้งคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เลือกใช้วิธีการแบบสันติด้วยการส่งตัวแทนเจรจาต่อรอง ประนีประนอมกัน รวมถึงการสร้างอำนาจในการต่อรองด้วยการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือของชุมชนปกากะญอ

วิธีการนำเสนอภาพตัวแทนของการจัดการป่าชุมชนของทั้งสองชุมชน มีความแตกต่างและคล้ายคลึงกัน ในบางประเด็น ดังนี้ ความแตกต่างคือ ชุมชนปกากะญอได้มีการนำเอาพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติเข้ามาใช้ เป็นการผลิตซ้ำกระบวนการของความคิดและสำนึกในอำนาจเหนือธรรมชาติผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ ขณะที่ชุมชนคนพื้นราบแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการเป็นผู้อนุรักษ์ป่าไม้ด้วยวิธีการจำแนกพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ การนิยามตัวตนว่าเป็นผู้อนุรักษ์เพื่อสร้างความชอบธรรมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนนั่นเอง สำหรับการนำเสนอภาพตัวแทนที่คล้ายคลึงกัน คือ การนิยามตนเองของชุมชนในฐานะผู้อนุรักษ์ โดยถ่ายทอดออกมาในรูปของกิจกรรมเพื่อสืบทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาของชุมชน ในฐานะที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่ถูกเลือกมาใช้เพื่อการสะสมทุนทางสัญลักษณ์ เพื่อสร้างอำนาจเชิงสัญลักษณ์ให้กับชุมชน โดยมีกิจกรรมที่สำคัญอยู่ 2 กิจกรรม คือ การบวชป่า และการทำแนวกันไฟ ซึ่งเป็นการพยายามหิบบใช้และตีความของการเป็นผู้อนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชน เพื่อนำมาใช้ในการต่อสู้และสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนขึ้นมาใหม่แทนภาพลักษณ์ในเชิงลบที่สังคมภายนอกพยายามสร้างขึ้น

Thesis Title	Identity and Representation of Community Forest Management: A Comparative Study of Two Ethnic Communities	
Author	Ms. Sureerat Temawat	
Degree	Master of Science(Geography)	
Thesis Advisory Committee	Lecturer Dr.Chusak Wittayapak	Chairperson
	Lecturer Dr.Suthinee Dontree	Member
	Lecturer Dr.Santhita Ganjanapan	Member

ABSTRACT

The study on “Identity and Representation of Community Forest Management: A Comparative Study of Two Ethnic Communities” has three objectives. First, to conduct a comparative study on the dynamics of forest management between two ethnically different communities. Second, to examine the cultural and ethnic identification in solving the problems and conflict over access to forest resources. Third, to analyze the representations of community forest management of these two ethnically different communities. Methods of study included documentary analysis, field survey and interview.

The results show that both Karen and *Khon Muang* (lowlanders) have the same pattern of settlement. They settled in this area because of searching for the new land for cultivation. Both communities have for a long time managed the community forest. Initially, they have not clearly demarcated community forest. The communities had free access to the forest. In 1982 when they learned that the Mae Ta Kray National Park have been established in overlapping to their cultivated lands the communities have started to consolidate their community forest management. They demarcated the community forest. They have classified forests into different types including traditional conservation forest, resource conservation forest and village woodlot. In addition, the Karen has designated the deteriorated forest for the purpose of different uses. Both Karen and lowland communities have employed

the culture as a mechanism for forest management through people organizations. They invented the rules and regulations to govern the resource use of the member of communities in order to keep the balance of nature.

Factors influencing the community forest management included internal factor such as strength of community organizations, strength of culture, mode of production and economic status, and population increases. External factors included influence of urbanization, state roles in forest management and forest resource competition. Both communities have developed the community organizations to concretize the forest management using cultural mechanism as a tool. Therefore, cultural strength has been a key factor for the persistence of community forest.

Conflicts have not been uncommon in community forest management emerging from both internal and external factors. Conflicts in forest management in Karen communities involved with rights to use forest resources and pressure from encroachment in watershed forest. Conflicts in lowland communities involved law enforcement by government officials, conflicting rights between customary and individual rights, and conflicts deriving from market economy and development pattern. Both Karen and lowland communities used similar method of conflict management. They would use the peaceful approach by mediation and reconciliation. They empower their negotiation by allying with the Northern Farmer Network.

Representations of community forest management of both communities are different in some parts and similar in some parts. The difference is that Karen seems to turn to belief and rituals in supernatural power by reproduce their ideas and consciousness about the supernatural power through ritual practices. The lowland communities instead try to demonstrate that they are the protectors of the forest by designating the forest area as a conservation forest. The identification of forest conservationist is to proclaim legitimacy in community forest management. The similar representation is the self-identification of conservationist. They both represent this identity through local knowledge transfer as a cultural capital in the form of symbolic accumulation. This symbolic power has been represented in 2 activities, forest ordination and firebreak. The identification of forest conservationist has been used as the representation of community forest to replace the image of forest destroyers created by outside society.